

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM PROGRAMLARINDA ‘UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMASINA’ YÖNELİK ‘EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ’ AKADEMİSYENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

VIEWS OF ACADEMICIANS IN 'DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES' ABOUT 'DISTANCE EDUCATION APPLICATION' AT POST-GRADUATE EDUCATION PROGRAMS

Mehmet KAYA¹ - Canan ÇİTİL AKYOL² - Ramazan ÖZBEK³ - Ezlam PEPELER⁴

Öz

Bu araştırma, Eğitim Bilimleri Bölümü lisansüstü eğitim programlarında ‘uzaktan eğitim uygulamasına’ yönelik akademisyen görüşlerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Eğitim Bilimleri Bölümü’nde (PDR, EPÖ ve EYD) görev yapan akademisyenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri kaybını önlemek için ses kayıt cihazı kullanılmış, cihazdan alınan veriler NVIVO 10.0 paket programında analiz edilmek üzere deşifre edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde hem betimsel analiz hem de içerik analiz yapılmış, katılımcıların ifade ettikleri çarpıcı fikirleri sık sık doğrudan alıntılar ile verilmiştir. Araştırma sonucunda akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının genel olarak olumsuz olduğu ve genel anlamda uzaktan eğitimin geleneksel yüz yüze eğitimin gölgesinde kaldığı bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, Lisansüstü eğitim, Akademisyen görüşleri, Eğitim bilimleri

Abstract

This research aims to investigate views of academicians on ‘distance education application’ in postgraduate programs of educational sciences department. In the study ‘case study model’ which is one of qualitative research models was used. Research group was constructed using criterion sampling that is one of the purposive sampling methods. Therefore interviews were conducted with academicians in Educational Sciences Department. Semi structured interview form designed by researchers were used to collect data. A voice recorder device was used to prevent data loss, then datas collected from the device were decoded to analyze them in NVIVO 10.0 package programme. Both descriptive analysis and content analysis were made. Impressive sentences of participants often were given with direct citations. As a result of the study it was found that thoughts of academicians about distance learning are generally negative, and distance learning is overshadowed by traditional face to face education.

Keywords: Distance education, Post-graduate education, Academician views, Educational sciences

¹ Arş.Grv., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Gelişim Psikolojisi ABD, uzm.psk.dan@gmail.com

² Uzm.Psk.Dan., MEB, canacitil@gmail.com

³ Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EPÖ ABD, ramazan.ozbek@inonu.edu.tr

⁴ [4]Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, EPÖ ABD, ezlam.susam@inonu.edu.tr

1. GİRİŞ

Dünyada yaşanan hızlı değişim ve dönüşüme bağlı olarak beklenti ve ihtiyaçlar hızla değişmekte (Çelik, 2016) ve bu değişimin hızıyla özellikle bilimsel, sosyal ve bireysel olgulara uyum sağlayabilme ihtiyacından dolayı eğitime biçilen değer ve eğitim talebi de giderek artmaktadır (Yurdakul, 2015). Eğitim insan için her zaman önemli bir ihtiyaç olmuştur. Var olan mevcut olanakların ve insani kaynakların artan eğitim taleplerini karşılayamaması günümüzde bu ihtiyacı daha geniş kapsamlı ve acil bir ihtiyaç haline getirmiştir (Şad, Göktaş ve Bayrak, 2014). Bu ihtiyacın karşılanması için son yıllarda internetin yayılımıyla birlikte uzaktan eğitim yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Larreamendy-Joerns & Leinhardt, 2006). Uzaktan eğitim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte örgün öğretimde bu teknolojilerin kullanımı giderek artmaktadır (Austin, 2009; Liu, 2012). Uzaktan eğitim, internet/intranet ya da bilgisayar ağı bulunan bir platform üzerinden sunulan web tabanlı bir eğitim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Tuncer ve Tanaş, 2011). Eğitim teknolojisinin etkili ve verimli kullanılması, eğitim sorunlarının giderilmesi ve bireylerin artan eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için atılan önemli bir adımdır (Yurdakul, 2015). Geleneksel sınıf-içi eğitimle karşılaştırıldığında, online eğitim; zaman ve mekan kısıtlamalarından etkilenmez. Dolayısıyla öğrenciler, kendilerine uygun bir zamanda ve yerde öğrenme sürecine dâhil olma esnekliğine sahiptir (Liu, 2012). Uzaktan Eğitimde öğretmenin rolü, geleneksel yüz yüze eğitim süreçlerinden farklı olarak, eğitim sisteminin merkezinde yer alan öğrenciler için uygun öğrenme koşullarını oluşturan, uzaktan gerçekleştirilecek olan eğitim sürecini kolaylaştıran uzman rolünü gerektirir (Yurdakul, 2015). Bu doğrultuda uzaktan eğitimin amacı öğretmen veya öğretim kurumundan ziyade öğrenci için uygun zaman ve mekân sağlamaktır (Moore & Kearsley, 2011).

Literatür incelendiğinde uzaktan eğitim ile ilgili çalışmaların daha çok nicel paradigma üzerine inşa edildiği, gözlem ve görüşme teknikleri gibi veri toplama tekniklerinin zorluğundan olsa gerek, nitel veya karma çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Horzum, Özkaya, Demirci ve Alpaslan, 2013). Yine benzer şekilde uzaktan eğitim ile ilgili yapılan çalışmaların daha çok öğrenci (Alper ve Deryakulu, 2008; Horzum ve Balta, 2008; Türker ve Yaylak, 2011) ve öğretmenler (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2013; Erişti, Şişman ve Yıldırım, 2008; Korkmaz ve Tunç, 2010) üzerine yapıldığı; öğretim elemanları üzerinde yapılan çalışmaların ise yetersiz olduğu (Horzum, Özkaya, Demirci ve Alpaslan, 2013) dikkat çekmektedir. Özellikle ülkemizde lisansüstü eğitim programlarında, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, bu eğitimlerini çoğu zaman farklı şehirlere giderek tamamlamaya çalışmaktadır. Bu öğrencilerin yaşam dönemleri ve yoğunlukları düşünüldüğünde farklı iller arasında mekik dokuyarak lisans üstü eğitim yapmanın zorlukları daha iyi anlaşılabilir. Bu noktada lisansüstü eğitim programlarında (uygun olduğu düşünülen) derslerin uzaktan eğitimle verilmesinin, “çağın gerektirdiği” bir zorunluluk olduğu (Salmon, 2002; Yurdakul, 2015) düşünülmektedir. Hatta dünyadaki bazı üniversiteler '*küresel araştırmacılar*' yetiştirmek için öğrencilerin en azından online uzaktan eğitimle verilen bazı kurslara kayıt yaptırılmalarını bir gereklilik olarak görmektedirler (Carr, 2000). Ülkemizde ise öğretmenleri (dolayısıyla öğretim elemanlarını) gelişen teknolojiye adapte etmek ve teknolojiye okur-yazar bir düzeye getirmek oldukça zordur. Uzaktan eğitimin etkili bir şekilde uygulanması için öncelikle öğretme görevini üstlenenlerin bu teknolojiye yönelik tutumlarının belirlenmesi gerekmektedir (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2013). Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, yeniliğe en açık olması gerektiği düşünülen alanlardan biri olan 'eğitim bilimleri bölümü' lisansüstü eğitim programlarında 'uzaktan eğitime yönelik' akademisyenlerin görüşlerini ortaya koymak ve teknolojinin sağladığı olanaklardan en üst düzeyde faydalanılmasının gereğini vurgulamaktır. Bir başka ifade ile bu çalışmada, akademisyenlerin uzaktan eğitimi nasıl tanımladıkları, UE'in avantaj

ve dezavantajlarından hangisinin daha ağır bastığını düşündükleri, eğitim bilimleri bölümü için gerekli olup olmadığına ilişkin fikirlerinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Araştırma Deseni

Eğitim Bilimleri Bölümü lisansüstü eğitim programlarında ‘uzaktan eğitim uygulamasına’ yönelik akademisyen görüşlerinin araştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması bir olayın yoğun çalışılması ile ilgilidir (Glesne, 2013). Çalışmada, akademisyenlerin uzaktan eğitim konusunda kendilerini yetkin görüp görmedikleri, uzaktan eğitimin eğitim bilimlerinde gerekli olup olmadığına ilişkin fikirleri, uzaktan eğitimin mesleki açıdan kendilerine katkısı ve uzaktan eğitimin öğrenme sürecindeki önemine ilişkin görüşleri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Durum çalışmalarında, katılımcılar çoğunlukla birbirlerini tanıyan, birbirleriyle etkileşen, aynı mekânı paylaşan bireylerden oluşur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde araştırmacı önceden belirlediği kriterler doğrultusunda örneklem birimini seçer (Akturan, 2013). Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü’nden 6 (PDR:2, EYD:2, EPÖ:2) akademisyen oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma için gerekli olan veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Görüşme formu dokuz açık, iki kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Sorular hazırlanırken EPÖ, EYD ve PDR’den birer olmak üzere 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Alınan geri dönütlerin ardından görüşme formuna son hali verilmiştir. Araştırmaya ilişkin veriler Mart-Nisan 2017 tarihleri arasında araştırmaya katılan Eğitim Bilimleri Bölümü akademisyenleri ile gerçekleştirilmiş ve görüşme yoluyla toplanmıştır. Veri kaybının önlenmesi amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılara ses kayıt cihazının hangi gerekçelerden ötürü kullanılacağı açıklanmış; diledikleri takdirde ifadelerin bir kısmının ya da tümünün çıkarılabileceği ifade edilerek ses kayıt cihazının katılımcılar üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkiler önlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Kayıt cihazından elde edilen deşifreler hem betimsel analiz hem de içerik analiz tekniği ile incelenmiştir. Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevapların sınıflandırılmasında ve sınıflandırılan verilerin frekans ve yüzdelerinin tablolaştırılmasında NVIVO 10.0 nitel analiz paket programı kullanılmıştır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler yüzeysel kalabildiği için betimsel analizle fark edilemeyen bazı kavramlar ve temalar ancak içerik analizi ile keşfedilebilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem ise birbirleri ile ilişkili benzer kavramları belirli kod ve kategoriler altında birleştirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu nedenle araştırmacılar ilk olarak deşifreleri okumuş ve bazı notlar almış ve sonrasında da sorulan sorulara verilen çarpıcı ifadeler doğrudan alıntılar ile gösterilmiştir. Elde edilen frekanslar, sorulan sorulara göre katılımcıların neyi kaç kez vurguladıklarını göstermektedir. Dolayısıyla saptanan frekanslar katılımcı sayısını değil analiz yoluyla elde edilen ifadelerin sıklığını göstermektedir. Akademisyenlerin görüşme sorularına verdikleri cevapların bir bölümü, doğrudan alıntılar şeklinde verilmiştir. Doğrudan alıntılarda

akademisyenlere ait bilgiler sadece katılımcı numarası ve anabilim dalı olarak verilmiş bu da (PDR1 = PDR bölümünden 1. Akademisyen) şeklinde ifade edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik herhangi bir eğitim alıp almadıkları, uzaktan eğitim konusunda kendilerini yeterli görüp görmedikleri, uzaktan eğitimin, eğitim bilimlerinde gerekli olup olmadığına ve uzaktan eğitimin alana katkı sunup sunmayacağına ilişkin verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri aşağıda tablolştırılarak sunulmuştur.

Tablo 1. Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim (UE)'e yönelik eğitim alıp almadıkları ve bu konuda kendilerini yeterli görüp görmediklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Sorular	Evet		Hayır	
	%	f	%	f
UE'e yönelik herhangi bir eğitim aldınız mı?	0	0	100	6
UE konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?	100	6	0	0

Tablo 1'e bakıldığında akademisyenlerin UE'e yönelik herhangi bir eğitim almadıkları halde kendilerinin bu alanda yeterli olduklarını düşündükleri görülmektedir. Akademisyenlerden birinin bu konudaki görüşü şöyledir:

Bu uzaktan eğitimin kendisine has bir özelliğinin ya da yönünün olduğunu düşünmüyorum. Yani bir öğretim üyesi olarak sınıfta ders anlatıyoruz, sınıfta anlattığımız gibi şuandaki uzaktan eğitim uygulamalarında anlattığımız dersin çeşitli teknolojik araçlarla kayda alınıp bunları bilgisayarla öğrenciye ulaştırılması söz konusu. O nedenle uzaktan eğitimin şuan ki uygulanış biçimi açısından uzaktan eğitime özgü özel bir bilgi beceri bir öğretim üyesinde olması gerekiyor mu? Belki teknolojik altyapıyı kullanıp kullanmama konusunda bilgi beceri gerektirebilir ama o aşağı yukarı her öğretim üyesi ona sahiptir. Yani çekilen bir videoyu paylaşmak, siteye yüklemek gibi yeterlikleri vardır. Ben uzaktan eğitim konusunda kişisel olarak özel bir bilgi beceri gerektirmediği için sınıfta anlattığım neyse kamera karşısında aynı dersi birkaç denemeden sonra anlatırız, kayda alınır ve yayınlanır. Şu nedenle yeterliyim diyorum ya da kendimi yeterli görebilirim (EYD:1).

Tablo 2. Akademisyenlerin UE'in buldukları alana katkı sağlayıp sağlamayacağına dair ifadelerinin frekans ve yüzde dağılımları

Soru	Evet		Hayır		Emin Değilim	
	%	f	%	f	%	f
UE' in alanımıza katkısı olur mu?	33	2	17	1	50	3

Tablo 2 incelendiğinde; UE'in alana katkı sağlayabileceği konusunda akademisyenlerin çok da iyimser olmadıkları görülmektedir. Bu noktada katılımcılardan birinin ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

Yani ben... Uzaktan eğitimle ilgili pek fazla bilgim olmadığı için yani denemedim de sonuçlarını da bilmiyorum. Onun için yani psikolojik danışmada özellikle uygulama derslerinde pek kullanışlı değil, sadece belki öğrenci danışmanlıklarında falan işe yarar diye yani bazı yönlendirmelerde. Onun dışında dersin içeriğinin tam anlamıyla uzaktan eğitimle... Biraz zor olur diye düşünüyorum bu! Katkı sağlayacağı konusunda tam emin değilim yani (PDR:1).

Tablo 3. Akademisyenlerin UE'in Eğitim Bilimlerinde gerekli olup olmadığına ilişkin ifadelerinin frekans ve yüzde dağılımları

Soru	Evet		Hayır		Bazı Konularda	
	%	f	%	f	%	f
UE Eğitim Bilimlerinde (EPÖ, EYD ve PDR) gerekli midir?	33	2	17	1	50	3

Tablo 3'e bakıldığında akademisyenlerden 2'sinin UE'in Eğitim Bilimlerinde gerekli olduğunu ifade ettiği, 1'inin UE'in gerekli olmadığını ve geriye kalan 3 akademisyenin ise Eğitim Bilimlerinde bazı noktalarda gerekli olabileceğini ifade ettiği görülmektedir. UE'in gerekli olduğunu düşünen öğretim üyelerinden birinin ifadesi şöyledir:

Yani lisansüstü eğitim diyorsak, lisansüstünde androgoji de çok da istedik bir şey değil. Öğretmen bilgi aktarsın öğrenci işte o bilgiyi alsın depolasın falan. Biz lisansüstü öğrencisinin problem hisseder, problem çözer hale gelmesini istiyorsak eğer, problemlerle hani bir şekilde bilgi aktarımın ikinci plana atıp problemlerle yüz yüze gelmesini sağlayacak şekilde eğitim öğretimi şekillendirmemiz gerek. Dolayısıyla elbette gerekli (EPÖ: 2)..

Aynı alandan diğer öğretim üyesinin verdiği cevap ise şöyledir:

Lisansüstü düzeyde... Açıkçası orda biraz ketum davranabilirim (EPÖ: 1).

Uzaktan Eğitimin Tanımına İlişkin Görüşler

Katılımcıların uzaktan eğitime ilişkin yapmış oldukları tanımların literatürde yapılmış olan tanımlar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların UE'i doğru tanımladıkları söylenebilir. Aşağıda katılımcılardan ikisinin tanımına yer verilmiştir:

Yani öğrenci ve öğretmenin aynı ortamda olmadığı, fiziksel olarak karşı karşıya gelmediği araya çeşitli teknolojik araç geçelerin katılmasıyla yapılan bir öğretim türü olduğunu kaba taslak söyleyebilirim (EYD: 2).

Evet işte alanında uzman birisi var. Öğrenen, deneyim kazanmaya çalışan adaylar var. Bunlarla yapılan eğitimler de daha çok sanal ortamda oluyor, internet ortamında. Belki online üzerinden birebir canlı, belki de kayıtların daha sonra izlenmesiyle tamamlanıyor (PDR: 2).

Uzaktan Eğitimin, Eğitim Bilimlerinde (EPÖ, EYD ve PDR) gerekli olup olmadığına ilişkin görüşler

Tablo 4. Akademisyenlerin UE'in Eğitim Bilimlerinde gerekli olup olmadığına ilişkin kod ve kategorilerinin frekans ve yüzde dağılımları

Kategoriler	f	%
UE'in gerekliliğine ilişkin fikirler		
a. Geleneksel eğitimin yerini alamaz	9	22.5
b. Sosyal etkileşime engel	9	22.5
c. Uygulamalı derslerde yetersiz	8	20
d. Sadece bir dersin belirli bölümleri işlenmeli	8	20
e. Eğitimde kaliteyi düşürür	6	15
Toplam	40	100

UE'in gerekliliğine ilişkin yapılan açıklamalarda, katılımcıların önemli bir kısmı UE'in olumsuz taraflarına değinmişlerdir. Bu noktada katılımcıların en sık ifade ettikleri düşünceler UE'in hiçbir zaman geleneksel yüz yüze eğitimin yerini almayacağı, sosyal etkileşime engel olduğu, özellikle de uygulamalı derslerde yetersiz kaldığı ve eğitimde kaliteyi düşürdüğü yönünde olmuştur. Bununla birlikte katılımcıların tamamı bir dersin bazı

bölümlerinin uzaktan eğitimle işlenebileceğini ifade etmektedirler. Akademisyenlerin bu konudaki çarpıcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

...ama temel fikrim uzaktan eğitimin hiçbir zaman yüz yüze eğitimin yerini alamayacağına ilişkin bir fikir. Bu nedenle belli konuların belli içeriklerinin yapılabileceğini düşünüyorum (EYD: 2).

...yani aslında uzaktan eğitimle ideal olan bir dersin tamamı bütün sürecin uzaktan eğitimle ilerlemesi zor gözüküyor. Yani olmaz; ama belli bölümleri özellikle süreci yüz yüze eğitimin diğer bölümlerinde eğer mümkün değilse uzaktan eğitimle yürütülebileceğini düşünüyorum ben (EPÖ: 1).

UE'in bireylerin, öğrencilerin sosyal etkileşim kurmalarına engel olabileceğini düşünen akademisyenlerden birinden yapılan alıntı şöyledir:

Sosyalleşmelerine engel olabilir. Sosyal yaşantılarına belki zarar verebilir. Bir zamanlar artık her yerde bankamatik var işte sıraya girip diğer insanlarla iletişimi nasıl engelliyorsa artık elektronik ortam üzerinden bireysel bankacılık üzerinden işlemler yapılabildiği için bir sürü avantajı varken dezavantajı da oluyor. Bireyi biraz daha içine kapanık, biraz daha pratik ee başka sıraya geçemiyor artık beklemesi gereken tahammül etmesi gereken şeylere sabredemiyor (PDR: 2).

Eğitim öğretim sürecinde UE'in kalitesinin sorgulanması gerektiğini düşünen katılımcılardan birinin çarpıcı ifadesine aşağıda yer verilmiştir.

Ben merak ediyorum açık öğretim fakültesinin işletme bölümünden mezun bir öğrenciyle bir İstanbul üniversitesi, Marmara üniversitesi mezunu öğrenciyi yan yana koyduğumuzda bunlar arasında meslek edinme, meslek icra etme açısından bir fark görebiliyorsak o zaman uzaktan eğitimi sorgulamamız gerekiyor (EYD: 1).

Uzaktan Eğitimin Sağlayabileceği Katkıya İlişkin Görüşler

Tablo 5. Akademisyenlerin UE'in sağlayacağı katkıya ilişkin fikirlerin kod ve kategorilerinin frekans ve yüzde dağılımları

Kategoriler	f	%
UE'in sağlayacağı katkıya ilişkin fikirler		
1. Eğitim programına katkısı		
a. Teorik derslere katkı	8	19
b. Zengin içerik	4	9.5
c. Teknolojinin kullanımı	3	7.2
Toplam	15	35.7
2. Öğrenciye katkısı		
a. Uzaktan bağlanabilme	18	42.9
Toplam	18	42.9
3. Akademisyene katkısı		
a. Zaman kazanmak	2	4.8
b. Konfor	1	2.4
Toplam	3	7.2
4. Sisteme katkısı		
a. Ekonomik katkı	6	14.3
Toplam	6	14.3
Genel Toplam	42	100

Tablo 5 incelendiğinde; akademisyenlerin, UE'in en çok öğrenciye ve eğitim programına katkı sağladığını düşündükleri; akademisyenler için ise en az katkı sağlayacağını düşündükleri görülmektedir. UE'in yüzyüze eğitimden daha güçlü olduğunu söyleyen ve UE'in gerekli olduğunu ifade eden iki katılımcıdan biri olan öğretim üyesinin ifadesi şöyledir:

...tabi büyük bir kayıp, bu devirde biz halen sınıfta işte yoklama alıyoruz. Öğrenciler bu yoklamaya göre ki devamı sağlayan bir öğrenci de kolay kolay derste kalmıyor zaten; yani devam üzerinden derse geçmek ders geçirmek lisansüstü için çok ayıp! Yani zaruri bir durum var. Mesela evde hasta diyelim vatandaşı, evden takip etmesi durumunda dersten geçecek ama sırf buraya gelemediği için dersi takip edemiyor ve dersten kalıyor. Yani öğrenci içinde bir kayıp, öyle öğrenciler kaybetmek bizim için büyük bir kayıp (EPÖ: 2).

UE'in gerekliliğini vurgulayan; ancak bu konuda daha önce katı bir tutum sergilediğini ifade eden bir diğer akademisyenin UE'in katkılarına ilişkin aşağıdaki ifadesi mevcut durumu özetler niteliktedir:

Özellikle lisansüstünde hangi dersler var... İki psikolojik danışma kuramları hemen aklıma geliyor, uzaktan eğitimle çok iyi verilebilir. Teorik derslerin neredeyse hepsi hatta uygulamalı derslerin bir kısmı... Mesela bugün biz derse çıktık. Psikolojik yardım sürecinde değerlendirme dersi. O bile olur eğer böyle bir sistem kurulabilirse... Doğrusu benim çok fazla deneyimim yok. Ama sadece şunu söyleyebilirim: Önceki kadar katı değilim. Belki de katı olabiliyordum ama ben bu deneyimin içine girdim. İngilizce konuşma eğitimi alırken şimdi Filipinler'den bir hocayla ee işte Moldavya'dan bir hocayla işte efendim Kenya'dan bir hocayla konuşuyorum ve sanki ben orada, o burada gibi. Kültürlerimizi anlatıyoruz birbirimize, kurallar anlatıyor bana işte ben merak ettiğim soruları soruyorum. ...Hele lisansüstü için çok aklıma yatıyor artık. Çünkü zaman zaman çok uzak yerlerden insanlar çalıştıkları yerlerden gelmek zorundalar. Tüm haftalarında gelmelerine gerek var mı, özellikle bazı derslerin bazı parçaları için. O kadar enerji masraf sorumluluk yol içinde... Eğer çok iyi teknolojik bir sistem kurulursa bu aşılabılır gibi. Ya da hocalara bu konuda gençler öğrenenler daha açık. Hocalara mesela bana birileri biraz daha bilgi verse brifing verse şöyle oluyor, böyle oluyor diye o yaşantıları getirirse ben mesela sıcak bakacak gibiyim (PDR: 2).

Uzaktan Eğitim İle Derslerin İşlenecek Olmasının, Mesleki Açından Kazandıracakları / Kaybettireceklerine İlişkin Görüşler

Tablo 6. Akademisyenlerin UE'in mesleki açıdan artıları ve eksilerine ilişkin fikirlerin kod ve kategorilerinin frekans ve yüzde dağılımları

Kategoriler	f	%
UE'in mesleki açıdan avantaj ve dezavantajlarına ilişkin fikirler		
1. Kaybettirecekleri		
a. Motivasyon	5	38.5
b. Sosyal etkileşim	3	23
Toplam	8	61.5
2. Kazandıracakları		
a. Zaman	4	30.8
b. Para	1	7.7
Toplam	5	38.5
Genel Toplam	13	100

Tablo 6'ya bakıldığında katılımcıların UE'in olumsuz taraflarından daha fazla söz ettikleri ve dolayısıyla olumlu tarafların olumsuz tutumların gölgesinde kaldığı görülmektedir. Genel olarak öğretim üyeleri UE'in kendilerinde ve öğrencilerde motivasyon ve sosyal etkileşim eksikliğine neden olacağını belirtmektedirler. Bununla beraber UE'in tek kazancının 'zaman' olduğu vurgulanmış, bir katılımcı da sisteme ekonomik anlamda katkıda bulunacağını ifade etmiştir. Akademisyenlerden biri, daha önce UE'e yönelik (çok az da olsa) kullanmış olduğu olumlu ifadeleri 'ama' ile bağlayarak UE'in dezavantajlarına şu şekilde değinmektedir:

Bir kere öğretmen öğrenci ilişkisinde bir aşınmaya yol açacağını düşünüyorum. Rollerin aşınacağını düşünüyorum. Ben geleneksellikten yanayım bu noktadan baktığımızda. Bazı konular yapılabilir dedim, edilebilir dedim, buna doğru gidiyoruz dedim, sanal okullar dedim; ama buna rağmen öğretmen öğrenci ilişkisinin aynı mekânda tartışmaya dönük, karşılaşmaya dönük, birbirini görmeye dönük olması gerektiğini düşünüyorum. Zamanla bu öğretmen öğrenci rollerinin aşınacağını düşünüyorum (EYD: 2).

Eğitimin usta-çırak ilişkisi ile aktarıldığını, ancak bu şekilde öğrencinin donanımlı bir hale gelebileceğini vurgulayan öğretim üyelerinden biri UE'in sistem içerisinde 'Topal Öğrenciler' yetişmesine neden olacağını vurgulamış ve bunu şu şekilde ifade etmiştir:

Ben sosyal öğrenmenin hani kurum kültürünü almanın sadece ders değil bu koridorlarında, bir yüksek lisans eğitiminin, fakültenin kendisinin de öğretme süreci olduğunu düşünüyorum yani işte odalara gelmenin hocanın odasından çıkmanın sınıfa girmenin diğer arkadaşlarla etkileşim içerisinde olmanın değişimin bunun sağladığını düşünüyorum. İnteraktif eğitimi bunların hiçbirisini sağlayamaz yani bence yani bilgili ama işte bir şeylerinin, davranışlarını, tutumlarını çok iyi geliştirmemiş topal bir öğrenci olur bence olması yani (PDR: 1).

UE'in gerekliliğine ilişkin olumlu tutum sergileyen 2 akademisyenden biri olan aşağıdaki katılımcı ise UE'in kaybettireceği önemli bir şeyin olmadığını; aksine kazançlarına odaklanılması gerektiğini şu sözler ile ifade etmektedir:

Zaman kazandırır. İu yani yüz yüze etkileşim önemli onu kaybettiriyor; ama çok da önemli değil yani oradan öğrenciye gelecek olan çok az bir fayda var. Bana ne kazandırdıktan devam edelim. Hani o kazandığım zamanla akademisyen gibi hani öğretmen gibi değil akademisyen gibi işler yaparım (EPÖ: 2).

Mesleki Doyum Açısından Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşler

Tablo 7. Akademisyenlerin UE'in mesleki doyuma ilişkin fikirlerin kod ve kategorilerinin frekans ve yüzde dağılımları

Kategoriler	f	%
UE'nin mesleki doyumu nasıl etkilediğine ilişkin fikirler		
1. UE mesleki doyumumu olumlu etkiler		
a. Zamandan tasarruf	5	35.7
Toplam	5	35.7
2. UE mesleki doyumumu olumsuz etkiler		
a. Yüz yüze eğitime alışma	5	35.7
b. Senkronizasyon sorunu	3	21.4
c. Teknolojiye uyum sorunu	1	7.2
Toplam	9	64.3
Genel Toplam	14	100

Tablo 7 incelendiğinde; bir önceki bulguya benzer şekilde, katılımcıların çoğunluğunun UE'in mesleki doyumu olumsuz etkilediğini düşündükleri, olumlu olarak görülen yönün ise sürekli vurgulanan 'zamandan tasarruf' temasının olduğu görülmektedir. Yüz yüze eğitimin mesleki doyumu olumlu etkilediğini; ancak UE'in olumsuz etkisinin olduğunu ifade eden katılımcılardan ikisinin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

...tabi şimdi bizim gibi kıdemli hocalar hep bu eski düzene alışkın olduğumuzdan dolayı şey yüz yüze eğitim ne yapsan yani seni tatmin ediyor. Hem öğrenciyi bir şekilde tatmin ediyor. Paylaşımlar karşılıklı oluyor dolayısıyla uzaktan eğitimde bunlar bir şekilde dumura uğrayacağını düşüneceğimizden doyum yönünden eskisi kadar doyum olacağını sanmıyorum ben açıkçası (EPÖ: 1).

Bir taraftan da bizi besleyen şey de öğrenciyle iletişim kurmak, yani aynı ortamda bulunmak, onların beden dilini takip edebilmek uzaktan eğitimde bu çok şey yapılabilir mi; yapılabilir mi yapılamaz mı, bence mesleki doyumu da olumsuz etkiler diye düşünüyorum yani kazancı olsa bile benim açımdan doyum sadece bilgi aktarma ile ilgili değil başka şeylerde var onları sağlayamaz bir de hoca öğrenci olmaz yani usta-çırak ilişkisi uzaktan eğitimde kurmak çok güç bence (PDR: 1).

UE platformunda aynı zamanda öğrenci olarak da bulunan ve UE'e yönelik önceki katı tutumundan uzaklaştığını ifade eden akademisyenlerden biri, UE'in eş zamanlı (senkronize) veril(e)mediğinde bunun doyumu engelleyebileceğini; ancak eş zamanlı olduğunda avantajlarının olabileceğini şu şekilde vurgulamaktadır:

Şuan ben bir yere konuşuyorum ama aslında şuan beni kimse dinlemiyor. Dinliyormuş gibi yapıyorum oysa orada öğrenci yok. Belki daha sonra sistem uygun olduğunda günde haftada girecek. O benim motivasyonumu çok etkilerdi. Ama karşımda birisi var evet açınca onu görüyorum. O öksürürken ben onu aynı anda duyuyorum o beni duyuyor. Bu sistem evet avantaj getirebilir (PDR: 2).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada amaç, Eğitim bilimleri bölümü lisansüstü eğitim programlarında ‘uzaktan eğitim uygulamasına’ yönelik akademisyen görüşlerini araştırmaktır. Günümüzde uluslararası bir eğilim haline gelen uzaktan eğitimin, artan eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rolü vardır. Araştırma sonucunda akademisyenlerin UE’ye ilişkin bir eğitim almadıkları halde bu konuda kendilerini yeterli gördükleri görülmektedir. Bunun yanında katılımcıların, UE’in kendi alanlarına katkı sağlayıp sağlamayacağı konusunda emin olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak akademisyenlerin UE’ye yönelik olumsuz tutumlarının bunda etkili olduğu düşünülmektedir ki çalışmanın bulgularına bir bütün olarak bakıldığında bu durum daha net bir şekilde görülebilmektedir. Öğretim üyelerinin, UE’in geleneksel yüz yüze eğitimden çok daha iyi bir eğitim olmadığını düşündükleri ve bunun da verdikleri cevapta etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2013) tarafından yapılan çalışmada da UE’in geleneksel yüz yüze eğitimin gölgesinde kaldığı ve UE’ye yönelik tutumların olumsuz olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların UE’ye yönelik yapmış oldukları tanımların literatür ile örtüştüğü saptanmıştır. Özellikle günümüzde üniversitelerin önemli çoğunluğunun Uzaktan Eğitim Merkezleri (UZEM) ile eğitim verdikleri bilinmektedir. Dolayısıyla üniversitelerin en önemli unsurlarından biri olan akademisyenlerin, aynı zamanda çalıştıkları kurumlar olan üniversitelerde, kurulmuş bulunan bu sistem hakkında bilgi sahibi oldukları, bunun da literatüre uygun bir tanım yapmalarında etkili olduğu düşünülmektedir.

UE’in Eğitim Bilimlerinde gerekli olup olmadığına ilişkin elde edilen bulgulara bakıldığında UE’in geleneksel yüz yüze eğitimin gölgesinde kaldığı, sosyal etkileşime engel olduğu, özellikle uygulamalı derslerde yetersiz kaldığı ve eğitimde kaliteyi düşürdüğüne dair düşüncelerinin olduğu görülmektedir. Bunun hem UE’in kendi doğasından kaynaklanan sorunların hem de ülkemizde uygulanmakta olan bazı UE programlarının ortaya koyduğu çıktılarının ‘eğitimde kalite’ fikrinin sorgulanmasına neden olduğu ifade edilebilir. Özellikle UE’de öğrenim sürecinin gözleminin çoğu zaman olanaksız olması öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci etkileşimini engellediği (Kaya, Erden, Çakır ve Bağirsakçı, 2004) bilinmektedir. Benzer şekilde Tanaş ve Tuncer (2011) tarafından yapılan bir çalışmada da akademisyenlerin UE’in ‘üst düzey becerileri’ ölçemeyeceğini bu nedenle değerlendirmelerin yüz yüze yapılması gerektiğini vurguladıkları bulunmuştur. UE’ye yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği başka bir çalışmada (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2013) öğretmenlerin Türkiye’de yürütülen açık üniversite programlarına güvenmediklerini ifade ederek bu tür programları yeterli görmediklerini saptamışlardır. Bununla birlikte UE’ye yönelik olumlu veya olumsuz tutum sergileyen bütün katılımcılar, bir dersin belli parçalarının UE ile işlenebileceğini vurgulamaktadır. Bu sonuç her ne kadar UE adına iyimser bir tablo gibi görünse de (bulguların tümünden yola çıkarak) UE’in, geleneksel yüz yüze eğitimin bir yedeği olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Oysaki UE, yüz yüze eğitime eşit ve geleneksel eğitimin yanında yer alan bir eğitim (Kaya, Erden, Çakır ve Bağirsakçı, 2004) olarak ifade edilmektedir.

UE’in alana katkısına yönelik akademisyenlerin ifadeleri dört ayrı kategori altında toplanmış ve akademisyenlerin tamamı UE’in en çok öğrencilere (uzaktan bağlanabilme) katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Lisansüstü eğitim programlarına katılan öğrencilerin önemli bir kısmının şehir dışından geldiği ve UE ile de mekân kavramının önemli ölçüde

ortadan kalktığı (Liu, 2012; Moore & Kearsley, 2011) bilinmektedir. Bu nedenle akademisyenlerin, UE'den en çok faydalanacak olanların öğrenciler olacağını düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte katılımcılar UE'in, kendilerine neredeyse hiç fayda sağlamayacağını düşünmektedirler. Bilindiği gibi UE, geleneksel yüz yüze eğitimin ötesinde, verilecek olan derslerin teorik kısmına hâkim olmakla birlikte bu bilgilerin bilgisayar destekli ortamlarda hazırlanmasını da gerektirmektedir. Bu nedenle UE'in ek iş yükü olarak görüldüğü bunun da daha önce ifade edilen olumsuz tutumların nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Erişti, Şişman ve Yıldırım (2008) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin dörtte üçü, web destekli eğitim ile dersin planlanmasına ve tasarımına daha çok zaman ayırdıklarını ifade etmiştir.

Son olarak katılımcıların UE'in mesleki açıdan kaybettireceklerinin kazandıracaklarından çok olduğunu vurguladıkları ve mesleki doyumlarını olumsuz etkileyeceğini ifade ettikleri görülmektedir. Oysaki UE'de kullanılan 'eğitim teknolojileri' öğrenme ve öğretme süreçlerinde daha etkin rol alarak hedeflere ulaşmayı kolaylaştıran, öğrenmeyi herkes için kolay, verimli, keyifli ve kaliteli uygulamalara dönüştürmeyi amaçlayan kapsamlı bir sistem (Yurdakul, 2015) olarak ifade edilmektedir. Öğreticilerin eğitimde teknolojik olanakları kendi ders içeriklerinde nasıl kullanacakları konusunda yeterli donanımda olmadıkları ve geleneksel yüz yüze eğitime alışmanın UE'e yönelik bir direnç oluşturduğu düşünülmektedir. Öğreticiler, teknolojik olanakları ders içeriklerinde ne şekilde kullanabileceklerine dair bir farkındalık geliştirdiklerinde, teknolojiyi kullanmaya yönelik olumsuz tavırları da değişecektir (Erişti, Şişman ve Yıldırım 2008). Günümüzde uluslararasılaşma (internationalisation), eğitimde esneklik ve bu gibi konularda online eğitimin yaygınlaşmasına yönelik oluşan baskı öğretim elemanlarının bu gelişmelere ayak uydurmasını web tabanlı teknolojik araçları kullanarak pedagojide değişim paradigmasını teşvik etmesini gerektirmektedir (Gonzalez, 2008).

Bu bulgulardan yola çıkarak, ulaşılan sonuçlar çerçevesinde yapılan öneriler aşağıda yer almaktadır:

1. UE'in 'ne olduğuna' ilişkin yapılan tanımlamalarda öğretim üyelerinin bu konuda fikir sahibi oldukları; ancak bununla birlikte olumsuz tutumlarının da olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda olumsuz tutumların nedeninin saptanmasında UE'in ne olmadığına ilişkin bir çalışma yapılabilir.
2. Dönemlik ders programı hazırlandığında, bir dersin bazı parçalarının UE ile verilebilecek şekilde hazırlanması ve geleneksel yüz yüze eğitim ile UE'in iyi bir şekilde entegrasyonu yapılarak eğitim kalitesinin artırılması sağlanabilir.
3. Sosyal etkileşim konusunda UE'e yöneltilen yetersizliklerin giderilmesinde 'flipped learning' gibi yöntemler kullanılarak hem dersin etkililiği hem de öğrenci ve öğretmenler arasındaki sosyal etkileşim artırılabilir.
4. UE ile yakın temas halinde olan akademisyenlerin UE'e yönelik olumlu tavırları dikkate alındığında, UE faaliyetleri içerisinde bulunmamış akademisyenlerin olumsuz görüşlerinin daha yaygın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu algının değiştirilmesine yönelik 'UE ile ilgili' eğitim seminerleri verilebilir.
5. Araştırmanın nitel olması ve çalışma grubunun yalnızca eğitimbilimleri bölümündeki akademisyenlerden oluşması bir sınırlılıktır. Buna benzer konularda çalışma yapacak olanların farklı çalışma gruplarına ulaşabilir ve farklı metotlarda (nicel, karma desen vb.) çalışmalarını yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Akturan, U. (2013). Nitel araştırmalarda örnekleme. T. Bař, & U. Akturan içinde, *Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 195-208). Ankara: Seçkin.
- Alper, A., & Deryakulu, D. (2008). Web ortamlı probleme dayalı öğrenmede bilişsel esneklik düzeyinin öğrenci başarısı ve tutumları üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 49-63.
- Austin, E. K. (2009). Limits to technology-based distance education in MPA curricula. *Journal of Public Affairs Education*, 161-176.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Carr, S. (2000). A university moves to require distance courses. *Chronicle of Higher Education*, 47(8), 48-49.
- Çelen, Fatma Kübra, Aygöl Çelik, & Süleyman Sadi Seferoğlu. "Analysis of teachers' approaches to distance education." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 83 (2013): 388-392.
- Çelik, F. (2016). Comparing distance education versus traditional education in Engineering Management Masters Program: Sakarya University Sample. *IFAC-PapersOnLine*, 49(29), 305-309.
- Erişti, S. D., Şişman, E., & Yıldırım, Y. (2008). İlköğretim Branř Öğretmenlerinin Web Destekli Öğretim İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2).384-400.
- Glesne, C. (2013). Nitel Araştırmaya Giriş (çev. A. Ersoy, P. Yalçınoğlu) Ankara: Anı Yayınları.
- Gonzalez, C. (2009). Conceptions of, and approaches to, teaching online: a study of lecturers teaching postgraduate distance courses. *Higher Education*, 57(3), 299-314.
- Horzum, M. B., Özkaya, M., Demirci, M., & Alpaslan, M. (2013). Türkçe uzaktan eğitim araştırmalarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2).79-100.
- Kaya, Z., Erden, O., Çakır, H., & Bağırsakçı, N. B. (2004). Uzaktan eğitimin temelleri dersindeki uzaktan eğitim ihtiyacı ünitesinin web tabanlı sunumunun hazırlanması. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 3(3). 165-175.
- Korkmaz, Ö., & Tunç, S. (2010). Mesleki-teknik eğitim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet temelli öğretim materyallerinden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3). 263-276.
- Larreamendy-Joerns, J., & Leinhardt, G. (2006). Going the distance with online education. *Review of educational research*, 76(4), 567-605.
- Liu, O. L. (2012). Student evaluation of instruction: In the new paradigm of distance education. *Research in Higher Education*, 53(4), 471-486.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2011). *Distance education: A systems view of online learning*. Cengage Learning.
- Salmon, G. (2002). *E-tivities: The key to active online learning*. London: Kogan Page
- Şad, S. N., Göktaş, O., & Bayrak, I. (2014). A comparison of student views on Web-based and face-to-face higher education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 15(2), 209-226.

- Tuncer, M., & Tanaş, R. (2011). Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim Programlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Fırat ve Tunceli Üniversiteleri Örneği). *Ilkogretim Online*, 10(2), 776-784.
- Türker, H. ve Yaylak, E. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnternet Tabanlı Öğretim Yönteminin Ders Başarısına Etkisi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 153-168.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, B. (2015). Uzaktan eğitim. Demirel, Ö. (ed.) *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (s.271-288), Ankara: PegemAkademi.